

Володимир ЧОРНИЙ

П'ЯТДЕСЯТ ВИПУСКІВ “ПРОБЛЕМ СЛОВ'ЯНОЗНАВСТВА”: ЮВІЛЕЙНІ НОТАТКИ

Майже три десятиріччя, починаючи з 1970 р., під егідою Міністерства освіти України (у минулому – Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР) на базі Львівського державного університету імені Івана Франка виходить науковий збірник “Проблеми слов'янознавства” – єдине довготривале всеукраїнське серійне видання в галузі славістики¹. За цей час побачило світ 49 випусків². У зв'язку з виходом ювілейного п'ятдесятого випуску збірника є нагода, а водночас і потреба оглянути пройдений шлях, критично оцінити внесок цього видання в українську славистику і поміркувати над його перспективами.

Рішення про утворення спеціалізованого славістичного друкованого органу – на клопотання Львівського університету – було прийняте республіканськими керівними органами у 1968 р. на хвилі заснування подібних галузевих наукових збірників, що безпосередньо підпорядковувалися міністерству³.

Поява збірника припала на дуже складний і суперечливий період української історії. З одного боку, вже минув час хрущовської “відлиги”, і московський владний Олімп, очолюваний Л.Брежневим, вживав рішучих заходів до тих, хто виявляв незадоволення тоталітарною системою. А з другого боку, компартія України в особі П.Шелеста, залишаючись цілком лояльною щодо Москви, намагалася в міру можливостей відстоювати “інтереси” республіки, тобто місцевої партійної верхівки. В унісон з цим на вимогу української творчої інтелігенції, а по суті, з метою запобігання дисидентського руху, республіканське керівництво повело лінію на ширше застосування української мови у сфері освіти, науки, культури та громадського життя. Наслідком цього було зростання в Україні, переважно серед молоді, патріотичних настроїв, що розцінювалися окремими партійними функціонерами, зокрема В.Маланчуком та їхніми московськими покровителями і, передусім, головним кремлівським ідеологом А.Сусловим, як потурання “українському буржуазному націоналізмові”. Щоб покінчити з цим, за вказівкою з центру на початку 1972 р. в Україні

¹ Із серійних видань у цій галузі можна назвати “Питання слов'янського мовознавства” (книги 1–9. Львів, 1948–1966); “Слов'янське мовознавство” (випуски 1–4. Київ, 1958–1962); “Міжслов'янські літературні зв'язки” (випуски 1–3. Київ, 1958–1963); “Слов'янське літературознавство і фольклористика” (випуски 1–19. Київ, 1965–1991). Не можна не згадати і новозаснований збірник “Slavica Ternopolensia” (випуски 1–5. Тернопіль, 1994–1998), який претендує на міжнародне видання, хоча його тематична спрямованість не відповідає загальноприйнятному розумінню славістики, а мовна політика редакції збірника і зовсім є незрозумілою, оскільки частина статей українських авторів, у тому числі з україніки, друкується російською мовою.

² Відповідальні редактори збірника: Д.Похилевич (випуски 1–12, 1970–1974); В.Чорний (випуски 13–24, 1976–1981); В.Чугайов (випуски 25–43, 1982–1991); В.Чорний (випуски 44–50, 1992 – по даний час).

³ З 1975 р. ці видання почали іменуватися “республіканськими міжвідомчими науковими збірниками”, чим підкреслювалося, що вони хоч і належать міністерству вищої, середньої і спеціальної освіти, але відкриті для науковців й інших відомств, передусім з тих невеличких вузів, що були позбавлені права мати власні наукові друковані органи.

були проведені масові політичні арешти, а у травні цього ж року П.Шелеста усунули від керівництва. Його наступник В.Щербицький на угоду Москві повів наступ на все, що нагадувало б українцям про їхню самотність⁴.

Новий славістичний збірник, як і інші гуманітарні видання, не міг не зазнати впливу тогочасних політичних метаморфоз. Про це, зокрема, свідчать перипетії, пов'язані з його найменуванням. Збірник був заснований і по дванадцятий випуск включно виходив під назвою **“Українське слов'янознавство”**. Але навесні 1973 р., у зв'язку з посиленням боротьби проти “українського буржуазного націоналізму”, хвиля політичних арештів докотилася до Львівського університету. Тоді ж на редколегію було вчинено безцеремонний тиск з вимогою змінити назву збірника, оскільки існуюча нібито не відповідає “духові пролетарського інтернаціоналізму”. Після деякого спротиву з боку редколегії, передусім тодішнього відповідального редактора Д.Похилевича (1897–1974)⁵, збірник таки було переіменовано, і з тринадцятого випуску він уже почав виходити під назвою **“Проблеми слов'янознавства”**.

Переіменування збірника збіглося з розпорядженням міністерства щодо скорочення його обсягу (це стосувалося й багатьох інших наукових збірників) з дванадцяти до десяти обліково-видавничих аркушів, що потягло за собою і зменшення формату. Все це разом узятє негативно позначилося як на змісті, так і на зовнішньому вигляді видання⁶.

Згодом (десь у 1977 або 1978 р.), коли русифікація України почала набирати незворотнього характеру, деякі члени редколегії виступили з пропозицією перетворити збірник у російськомовне видання. Перелякане нагінками з боку партійних органів керівництва університету схвалило цю ідею, і до міністерства було подане відповідне клопотання. Але, на щастя, тодішній заступник міністра М.Ковалевський відхилив його, мотивуючи це тим, що в Україні уже майже всі наукові збірники стали російськомовними, тому, мовляв, необхідно хоча б у Львові зберегти щось з україномовних видань (бо що скаже українська діаспора у США чи Канаді?). Завдяки цьому **“Проблеми слов'янознавства”** залишилися серед небагатьох наукових збірників, які в умовах тотальної русифікації друкувалися українською мовою, а де б це було можливо, то й зберігали український дух.

Із заснуванням збірника заповнився вакуум, що виник через відсутність в Україні міждисциплінарного видання, спеціально присвяченого проблемам славістики⁷. Принагідно зазначимо, що під “славістикою” чи “слов'янознавством” в Україні, як і в

⁴ Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації. XIX–XX століття. К., 1996. С.286.

⁵ Під час розмови в ректораті, учасником якої як член редколегії був і автор даної статті, Д.Похилевич заявив, що не вбачає у назві нічого крамольного, і при цьому послався на “Український історичний журнал”, “Український математичний журнал” та деякі інші видання з подібними назвами. Йому на це була дана відповідь, що таке порівняння неправомірне, оскільки там йдеться лише про “український” журнал, а з назви “Українське слов'янознавство” випливає, нібито існує окреме українське слов'янознавство, тоді як в СРСР може бути лише одне слов'янознавство – радянське.

⁶ Упродовж 1970-х років збірник відзначався більшим розмаїттям щодо характеру вміщуваних у ньому матеріалів. Поряд зі статтями, повідомленнями, документами тут публікувалися рецензії, огляди, хроніка тощо. Обсяги публікацій строго не обмежувалися, що давало змогу друкувати ґрунтовніші дослідження. Починаючи з 18-го випуску, за вказівкою “згори”, було припинено друкування рецензій, хроніки наукового життя, некрологів. Водночас встановлювався максимальний розмір публікації – 0,5 обл.-вид. арк.

⁷ Як уже зазначалось, паралельно з “Проблемами слов'янознавства” у Києві виходив вужчий за тематикою славістичний збірник АН УРСР, присвячений лише питанням літературознавства і фольклористики (див. прим. 1).

інших слов'янських країнах, прийнято розуміти передусім те коло питань, що стосуються слов'янства загалом, окремих зарубіжних слов'янських народів, а також міжслов'янських взаємин, тобто зарубіжна проблематика. Україніка з цього поняття умовно виключається, хоча питання зв'язків України та українців з іншими слов'янами є однією з пріоритетних ділянок української славістики.

У першому–шостому випусках на сторінках збірника друкувалися матеріали лише з історії, літературознавства та мистецтвознавства. Починаючи з сьомого випуску, в ньому публікувалися уже й мовознавчі праці, тобто збірник набув ще ширшого міждисциплінарного характеру, що вповні відповідає предмету славістики, яка має своїм завданням всебічне вивчення слов'янських країн і народів.

До 1990 р. включно збірник виходив двічі на рік: поперемінно один випуск (непарний) призначався переважно філологічній тематиці, а другий (парний) – історичній. Отже, фактично він складався з двох серій. З 1991р. почав виходити лише один збірник на рік. За таких обставин зберігати почерговість філологічного та історичного випусків стало недоречним, тому, починаючи з 45-го випуску, редколегія відмовилася від серійного підходу і в одній книзі почала публікувати матеріали з різних ділянок славістики – мовознавства, літературознавства, культури, історії тощо.

Попередній сорок дев'ятий випуск вийшов у світ на початку 1997 р. (хоч у вихідних даних вказано 1996 р.). Видання п'ятдесятого випуску планувалося на 1998 р., але з фінансових причин затрималося на один рік. Нарешті він у руках читача.

Спробуємо стисло охарактеризувати матеріали, що друкувалися в **“Українському слов'янознавстві”** – **“Проблемах слов'янознавства”** впродовж майже тридцятирічного існування. Всього на сторінках п'ятдесяти випусків збірника опубліковано більше 1100 матеріалів різного жанру (статті, повідомлення, документи, огляди, рецензії тощо) загальним обсягом понад 550 обл.-вид. арк. Як бачимо, кількісні показники чималі. Цілком зрозуміло, що науковий рівень різних публікацій неоднаковий (це, зрештою, характерно для будь-якого видання), і оцінювати його легше збоку. Про те, що збірник не залишався поза увагою наукової громадськості, свідчать численні рецензії та відгуки на нього, надруковані у різних періодичних виданнях⁸. Ми зупинимося головню на тематичній спрямованості збірника. Про неї можна судити з таблиці №1, у якій дещо умовно⁹ виділено шість основних наукових напрямів. З наведених цифр видно, що найбільшу питому вагу у збірнику має історична тематика – це 419 матеріалів, або понад 37% усіх публікацій. Решта припадає на п'ять інших наукових напрямів, кожний з яких за обсягом удвічі-утричі поступається історії, а фольклористика, етнографія та міфологія представлені лише символічно. І зовсім відсутні у збірнику публікації з археології. Така диспропорція зумовлена на-

⁸ Назвемо лише декілька з численних відгуків на збірник, що друкувалися у наукових журналах: Поп І.І. Новое славистическое издание на Украине // Советское славяноведение. М., 1970. №5. С. 77–78; Горский И.К. Филологический выпуск “Українського слов'янознавства” // Там само. 1971. №6. С.103–104; Мельничук Я.С. Славяноведческое издание украинских ученых // Вопросы истории. М., 1979. №5. С.136–143; Віднянський С.В., Мороз В.К. Історія слов'янських народів на сторінках “Проблем слов'янознавства” // Український історичний журнал. Київ, 1982. №3. С.38–46; W.Zeil. “Проблеми слов'янознавства”, випуск 23–24. Львів, 1981 // Zeitschrift für slavistik. Band XXVIII. Berlin, 1983. Hef 5. S.776–777. Про визнання збірника міжнародною науковою громадськістю свідчить занесення його до довідника наукової періодики та інформаційних видань вищої школи Європи “EVRO sources. A Directory of Scientific and Higher Education Media throughout Europe. Special Edition of EVROMEUM – European Higher Education and Research Institutions”. Bonn, 1997.

⁹ Умовність поділу пов'язана з тим, що деякі публікації торкаються проблем, що знаходяться на стику наук. У таких випадках бралось до уваги, до якої ділянки той чи інший матеріал має ближче відношення.

самперед тим, що над славістикою, як і іншими ділянками гуманітарних знань, донедавна тяжів прес тоталітарної системи, яка намагалася поставити науку на службу комуністичної ідеології, і найлегше це було робити в історичній галузі.

Мовознавча і літературознавча проблематика представлені у збірнику досить об'ємно. Кожна з цих ділянок становить відповідно 18,5 і 18,6% від загальної кількості публікацій, тобто між ними склалася повна рівновага. Натомість історії культури і мистецтва відведено зовсім небагато місця – всього 12%. І, нарешті, загальні питання славістики (тобто те, що мало б домінувати у збірнику) займають приблизно 13% від усіх опублікованих матеріалів. На жаль, тут мало дослідницьких статей. Як правило, переважають інформаційні повідомлення про наукове життя. Хоч вони теж по-своєму корисні.

Таблиця №1

№ п/п	Наукові напрями	Кількість публікацій	% від загальної кількості
1	Загальні питання славістики	143	12,8
2	Мовознавство	208	18,5
3	Літературознавство	209	18,6
4	Історія	419	37,4
5	Культура і мистецтво	135	12,1
6	Фольклористика та етнографія	6	0,6
Всього		1120	100 %

Якщо ж глянути на матеріали, опубліковані у збірнику, під кутом зору відображення у ньому окремих слов'янських держав і народів (див. табл. № 2), то теж впадає у вічі явна диспропорція.

Найбільша кількість публікацій – 240 – присвячена полоністиці, при чому домінує в них історична проблематика (180 найменувань). Це пояснюється двома обставинами. По-перше, полоністика посідала чільне місце в тодішній радянській славістиці, складовою частиною якої були “Проблеми слов'янознавства”. По-друге, збірник видається у Львові, який історично тісно пов'язаний з Польщею, внаслідок чого львівські архіви і бібліотеки надзвичайно багаті на полоністичні матеріали, а у тутешніх наукових установах та вузах працює чимало вчених, які або ведуть наукові дослідження, що безпосередньо стосуються цієї тематики або торкаються її принагідно.

Таблиця №2

№ п/п	Держави, народи	Історія	Література	Мова	Культура	Разом
1	Польща	180	29	18	13	240
2	Болгарія	106	13	17	9	145
3	Чехословаччина ¹⁰	24	41	37	14	116
4	Югославія ¹⁰	34	10	21		65
5	Лужицькі серби	12	10	21		43

Друге місце у збірнику посідає болгаристика – 145 публікацій. І це теж не випадково, оскільки в радянській славістиці болгаристика посідала друге місце після полоністики. Окрім того, у Львові склалися давні болгаристичні традиції, що сягають

¹⁰ Вживаємо назви Чехословаччина і Югославія відповідно до найменувань держав, що існували впродовж майже всього ХХ ст., і більшість матеріалів, що стосуються чехів, словаків та народів колишньої Югославії, присвячені якраз цьому періоду.

кінця XIX ст. А у 1970–1980-х роках до їх примноження спричинилась тісна співпраця між Львівським і Великотирновським університетами.

“Чехословацька” проблематика (переважно богемістика) представлена у збірнику набагато скупіше – всього 116 публікацій, які належать, головним чином, науковцям Львівського державного університету ім. І.Франка.

Що ж до народів колишньої Югославії, то їм присвячено лише 65 публікацій, які стосуються здебільшого Сербії. Це пояснюється як слабким інтересом до югославської проблематики радянської славістики, так і браком відповідних фахівців в Україні.

Натомість немала увага на сторінках збірника приділена сорабістиці – 43 публікації. Тут зіграла свою роль та обставина, що з 60-х років за ініціативою завідувача кафедри слов'янської філології К.Трофимовича (1923–1993) налагодилися тісні контакти Львівського університету з Сербським інститутом у м. Бауцені (тодішньої НДР – сьогодні ФРН), які існують понині.

А тепер постараємося хоча б у загальних рисах охарактеризувати пріоритетну тематику збірника. Цілком зрозуміло, що в часи тоталітарного режиму від учених-суспільствознавців вимагалось строго дотримуватися марксо-ленінської методології, вірно “служити інтересам партії і народу, активно відгукуватися на злобу дня”. Не дивно, що приступаючи до видання збірника, його редколегія повинна була обґрунтувати “актуальність” славістики, а вона полягала нібито в тому, що “слов'янські народи займають чільне місце серед народів соціалістичної співдружності, вони на передньому краї боротьби за мир на планеті”. І далі – “марксистська розробка славістики сприяє зміцненню єдності, співдружності слов'янських народів, всієї соціалістичної системи”. Нарешті, завданням славістів-марксистів є викриття і знешкодження буржуазної “псевдонауки”¹¹. Формулювання характерні для радянської пропаганди часів “холодної війни”.

Про суспільно-політичну атмосферу, в якій видавався збірник, свідчить лист головного редактора Видавничого об'єднання “Вища школа” при Львівському державному університеті відповідальним редакторам міжвідомчих збірників, в тім числі “Проблем слов'янознавства”, датований 22 серпня 1979 р. Наведемо його повний текст мовою оригіналу: “С целью повышения идейного и научно-теоретического уровня республиканских межведомственных научных сборников и вестников вузов главная редакция издательства предлагает каждый выпуск сборника (вестника) предварять вступительной статьей (вступлением – 3–4 стр.), в которой необходимо отражать актуальность вопросов, рассматриваемых в выпуске, их связь с современностью, с решением злободневных задач идеологической, политико-воспитательной работы”¹².

Не дивно, що за таких обставин на сторінках збірника центральне місце посідали теми, пов'язані з класовою боротьбою, будівництвом соціалізму, пролетарським інтернаціоналізмом, соціалістичним реалізмом тощо. Особлива увага приділялася ленінській теоретичній спадщині та різного роду “революційним” ювілеям. Нерідко в погоні за “актуальністю” автори при формулюванні тем доходили до абсурду. Наведемо деякі найодіозніші із вміщених у збірнику – “В.І.Ленін про складноскорочені слова” (вип.29, с.55 – 63), “Творче використання болгарським робітничим класом досвіду радянських новаторів і передовиків виробництва” (вип.34, с.25 –32), “Роль взаємозв'язків профспілок Болгарії і СРСР у вирішенні проблеми охорони праці у

¹¹ Українське слов'янознавство. Вип.1. Львів, 1970. С.3.

¹² Оригінал листа зберігається в архіві редколегії. Необхідно зазначити, що він не був плодом ініціативи видавництва, а способом реалізації настанов, які надходили “згори”.

болгарській промисловості (1944 –1952)” (вип.6, с.97–102). Назагал по 40-й випуск більшість публікацій, особливо тих, що стосуються історії, літератури, мистецтва ХХ ст., мала заідеологізований, кон’юнктурний характер. Зрозуміло, наукова вартість таких “праць”, що не виходили за рамки ідеологічних схем і опирались на тенденційно підібраний фактичний матеріал, по суті, дорівнює нулю. Хоч, зрештою, вони теж можуть бути корисними як історіографічні пам’ятки епохи при вивченні її наступними поколіннями дослідників.

Разом з тим на сторінках збірника друкувалося чимало справді наукових студій з мовознавства, літературознавства, мистецтвознавства, історії, які не були надмірно ідеологічно заангажовані і тому не втратили своєї вартості. Назвемо насамперед декілька важливих публікацій з історії та методології славістики. Відомий мовознавець І.Ковалик видрукував статтю (вип.9), у якій зробив ґрунтовний огляд досліджень українських вчених 1950 – 1960-х років про західно- і південнослов’янські мови. Чеський дослідник Я.Петер ознайомив українську наукову громадськість із досвідом вивчення слов’янських мов у патріотично-просвітницькому товаристві “Serbovka”, заснованому у 1846 р. вихованцями Лужицької семінарії у Празі (вип. 11).

У 46-му випуску збірника побачили світ одразу дві цікаві розвідки: Л.Зашкільняк показав місце славістики у науковій спадщині та історіософії М.Грушевського, а В.Фісанов проаналізував слов’янську проблематику на сторінках часопису “The New Europe” (1916–1919). “Предмет слов’янознавства в англо-саксонській історіографії першої половини ХХ ст.” – тема наукової розвідки Р.Сироти (вип.49). У цьому ж випуску поміщена стаття В.Чорнія, в якій зроблена спроба в найбільш загальному вигляді охарактеризувати історію української славістики, її предмет, напрями та періодизацію. Про заслуги І.Франка у розвитку української славістики, передусім творення її методологічних засад, йдеться у статті М.Гольберга (вип.50).

На сторінках збірника опубліковано чимало статей, присвячених відомим українським і зарубіжним славістам – І.Свенціцькому (вип.13), І.Срезневському (вип.37), В.Караджичу (вип.39), Я.Й.Йордану (вип. 41), Ю.Венеліну (вип.42), М.Мундяк-Мольнар (вип. 48), К.Трофимовичу (вип.46), І.Огієнку (вип.49–50) та ін.

До кінця 70-х років (потім було заборонено) друкувалися повідомлення про стан наукових досліджень з різних ділянок славістики у важливіших наукових осередках України – Києві, Харкові, Львові, Одесі та ряді зарубіжних країн – Польщі, Чехословаччині, Німеччині. Поряд з цим вміщувалися відомості про славістичні наукові форуми, що проводилися в СРСР та інших т. зв. соціалістичних країнах. Все це допомагало українським славістам хоч трохи орієнтуватися у сучасному стані зарубіжного слов’янознавства¹³.

З лінгвістичної проблематики загальнослов’янського характеру заслуговують на увагу статті В.Андела про генетичні та етно-історичні основи старослов’янської мови (вип.41 і 45), П.Чучки про походження прізвищ у слов’янських народів (вип.17). Доволі численними є публікації, що стосуються теоретичних питань мовознавства. Це, зокрема, стаття І.Теплякова про розмежування системної та функціональної фразеології (вип.41), розвідки Д.Руденка про лінгвістичні ідеї польських учених Т.Котарбінського, К.Айдукевича та Л.Твардовського (вип. 39, 41, 45). Ряд важливих питань розвитку та функціонування окремих слов’янських мов, а також міжслов’янських, у тім числі українсько-слов’янських міжмовних взаємозв’язків та взаємовпливів, відображено у численних публікаціях К.Трофимовича, Т.Возного,

¹³ На жаль, інформація про розвиток славістики у країнах Заходу нам була фактично недоступна, якщо не брати до уваги пропагандистські акції, спрямовані проти неї.

Є.Дуліченка, В.Мойсеєнка, Ф.Бацевича, Є.Широкоград, А.Івченка, С.Скорвіда, О.Паламарчук та інших лінгвістів.

У галузі літературознавства на сторінках збірника найповніше представлена чеська література (переважно ХХ ст.) та українсько-чеські літературні взаємини (статті В.Моторного, Н.Копистянської, І.Лозинського, Н.Колесніченко-Братунь, А.Моторного, Л.Мельничук, О.Медовнікова).

Історії польської літератури, передусім творчості Е.Ожешко, С.Жеромського, Б.Пруса, З.Налковської, Г.Гурської, Г.Запольської, присвятили свої дослідження О.Грибовська, Г.Рубанова, Т.Солдатенко. Українсько-польські літературні взаємини розкриті у працях Т.Пачовського, М.Радецької, Є.Нахліка.

Болгарська література і питання українсько-болгарських літературних взаємин відображені у статтях Т.Лапінської, О.Грибовської, І.Бенатової. Взаємодії літератури та мистецтва Болгарії присвячені публікації Б.Шайкевича.

Інші слов'янські літератури, на жаль, представлені у збірнику слабо або й зовсім відсутні.

Характеризуючи історичну проблематику, варто зазначити, що поряд із численними статтями, що стосуються історії окремих слов'янських країн, у деяких публікаціях порушуються питання загальнослов'янського характеру. Зокрема, маємо на увазі те, як у різних країнах на різних етапах історичного розвитку сприймалась ідея слов'янської єдності в її різноманітних модифікаціях. Ці питання відображені у працях Т.Полещук, А.Круглашова, С.Козака, Е.Касперського, І.Чуркіної, В.Чорнія.

Історія Польщі, як уже зазначалося, представлена найбільшою кількістю публікацій, але, на жаль, їх тематика дуже однобічна і надмірно заідеологізована (класова боротьба, революційний рух, будівництво соціалізму). Разом з тим статті М.Крикуна, В.Якубського, М.Майбороди, Р.Шуста та ін., присвячені питанням історії Польщі доби середньовіччя і раннього нового часу, мають неабияку наукову вартість. Заслужують на увагу також публікації В.Бориса, Ф.Стебля, Л.Баженова, Л.Зашкільняка, І.Чорновола, З.Баран, в яких розглядаються питання польського суспільно-політичного і національно-визвольного руху, а також українсько-польських стосунків ХІХ – початку ХХ ст.

Набагато складніша ситуація з історією Болгарії, яка майже на 90% представлена у збірнику заідеологізованою тематикою, що стосується в основному кінця ХІХ–ХХ ст. Інші періоди представлені вкрай слабо. Так, лише дві статті Є.Наумова стосуються проблем середньовіччя. По декілька статей, присвячених добі національного Відродження, опублікували І.Сідельников і В.Чорній. В одному з останніх випусків (45-му) фактично заборонену раніше тему українсько-болгарських дипломатичних відносин 1918–1919 рр. порушила В.Павленко.

З історії Чехії заслуговують уваги розвідки А.Озолія та Г.Ліпатнікова, присвячені гуситському рухові, а також цикл статей про українсько-чеські громадсько-політичні і культурні взаємини М.Колеси, М.Кріля, Ж.Ковби, С.Віднянського та інших авторів.

Історія інших слов'янських народів (маємо на увазі словенців, словаків, македонців) відображена на сторінках збірника зовсім слабо. Ті кільканадцять публікацій, що присвячені їм, мають здебільшого кон'юнктурний характер.

Тематична спрямованість і характер публікацій почали змінюватися на краще в роки "перебудови", особливо з часу, коли Україна стала незалежною державою. Ліквідація цензури дала змогу позбутися ідеологічних шор і зняти табу з "неактуальних" тем. З виходом у світ 41-го випуску збірник пережив немов би своє друге народження. Сьогодні основним критерієм при підборі матеріалів є їх наукова вартість. Праг-

нучи підвищити фаховий рівень видання, редколегія намагається надати перевагу публікаціям, які порушують теоретичні проблеми славистики, а також явищам і подіям, що мають загальнослов'янське значення. Є потреба ширше висвітлювати питання, котрі стосуються місця слов'янських народів у європейському співтоваристві.

У 90-х роках тематика збірника урізноманітнілась також за рахунок того, що в ньому почали друкуватися матеріали Міжнародного сорабістичного семінару¹⁴ та Міжнародного славистичного колоквиуму¹⁵, які проводяться у львівському університеті за участю вчених ряду зарубіжних країн – Росії, Польщі, Німеччини, Болгарії, Білорусі, Хорватії, Чехії, Словаччини, Словенії.

Починаючи з п'ятдесятого випуску, змінюється як зовнішній вигляд (збільшується формат та обсяг, поліпшується художнє оформлення та поліграфічне виконання), так і внутрішня структура (запроваджуються нові рубрики, урізноманітнюється тематика) збірника. Якщо донедавна він був націлений лише на вивчення західних і південних слов'ян, то останнім часом тут почали друкуватися матеріали і про наших східнослов'янських сусідів – Росію і Білорусь, тобто розширюється географічний діапазон проблематики видання.

Особливу увагу редколегія приділяє історії та методології славистики, що дає змогу критично переосмислити попередні надбання і накреслити завдання славистичних досліджень на подальшу перспективу.

Географія авторів збірника доволі широка. Крім львів'ян, які становлять основу авторського колективу, на сторінках збірника друкуються вчені з різних наукових центрів України – Києва, Харкова, Одеси, Полтави, Ужгорода, Дрогобича, Чернівців та ін. Водночас тут публікується чимало праць російських, польських, болгарських, німецьких, чеських та інших зарубіжних учених. Є підстави сподіватися, що найближчим часом коло авторів розшириться за рахунок науковців з країн Західної Європи. На сторінках збірника друкуються не тільки дослідницькі статті, що розкривають конкретні наукові проблеми, а й рецензії, огляди, хроніка наукового життя. Це дає змогу українським ученим ближче знайомитися зі здобутками вітчизняної і зарубіжної славистики.

З метою доведення до наукової громадськості повної інформації про всі матеріали, що побачили світ на сторінках **“Українського слов'янознавства”** – **“Проблеми слов'янознавства”** (випуски 1–50), редколегія має намір найближчим часом опублікувати спеціальний бібліографічний покажчик.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що за майже тридцятирічне існування збірник **“Проблеми слов'янознавства”** пройшов три етапи розвитку. Перший і найкоротший – це початок 70-х років, коли він виходив під назвою **“Українське слов'янознавство”** і коли ідеологічний тиск на нього був відносно слабким. Другий – середина 70-х–80-ті роки – відзначався гіпертрофованою ідеологізацією і безцеремонною кон'юнктурністю тематики. І третій – 90-ті роки – знаменує собою вихід з-під партійно-номенклатурної опіки і поступове перетворення його у безцензурне наукове видання, покликане репрезентувати українську славистику.

Незважаючи на труднощі і перешкоди, які стояли на його шляху в період тоталітарної системи, збірник відіграв позитивну роль у розвитку української славистики, оскільки давав змогу вченим-славістам хоч частково реалізувати свій творчий

¹⁴ Сорабістичний семінар започаткований у 1984 р. Проводиться раз на два роки спільно з Сербським інститутом (м. Бауцен, ФРН).

¹⁵ Славистичний колоквиум проводиться щорічно, починаючи з 1992 р. З 1996 р. набув міжнародного статусу.

потенціал і закласти підвалини для нинішніх славістичних студій в умовах власної державності.